

José María Alegre Barriga
Departamento de Griego
Universidad Laboral de Cáceres
Febrero de 2005

APOLODORO

BREVE ANTOLOGÍA

José María Alegre Barriga
Departamento de Griego
I.E.S. Universidad Laboral de Cáceres
Febrero 2005

1) INTRODUCCIÓN

Apolodoro escribe para círculos cultos romanos. Pero él no es latino. Es un griego, probablemente de Asia Menor. En cuanto a la fecha, puede ser encuadrado tanto en el siglo I d. C. como en el II d. C.

La *Biblioteca*, obra de Apolodoro, podría servir a un romano o greco-romano de Asia Menor para entretenerse leyendo las aventuras de Heracles, más como una novela que como un tratado de mitología o religión. Podía ser al mismo tiempo un instrumento de trabajo útil para rétores, historiadores, filósofos o tratadistas.

Hoy puede servir, a pesar de su escaso valor literario, como entretenimiento por sí misma, o para penetrar en la esfera del pensamiento mítico. Su lectura sigue siendo fundamental para los iconografistas o historiadores del arte antiguo.

2) TEXTOS

1) El Rapto de Perséfone

Πλούτων¹ δὲ Περσεφόνης ἐρασθεὶς² Διὸς συνεργούντος³ ἤρπασεν αὐτὴν κρύφα. Δημήτηρ δὲ μετὰ λαμπάδων νυκτός τε καὶ ἡμέρας κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ζητοῦσα περιήει⁴· μαθοῦσα δὲ παρ' Ἑρμιονέων⁵ ὅτι Πλούτων αὐτὴν ἤρπασεν, ὀργιζομένη θεοῖς κατέλιπεν οὐρανόν, εἰκασθεῖσα⁶ δὲ γυναικὶ ἦκεν εἰς Ἐλευσίνα. καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν ἀπ' ἐκείνης κληθεῖσαν Ἀγέλαστον ἐκάθισε πέτραν⁷ παρὰ τὸ Καλλίχορον⁸ φρέαρ καλούμενον. ἔπειτα πρὸς Κελεὸν⁹ ἔλθοῦσα τὸν βασιλεύοντα τότε Ἐλευσινίων, ἕνδον οὐσῶν γυναικῶν, καὶ λεγουσῶν τούτων παρ' αὐτὰς¹⁰ καθέζεσθαι, γραῖά τις Ἰάμβη¹¹ σκώψασα τὴν θεὸν ἐποίησε μειδιᾶσαι. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς θεσμοφορίοις¹² τὰς γυναῖκας σκώπτειν λέγουσιν. ὄντος δὲ τῆ τοῦ Κελεοῦ γυναικὶ Μετανείρα¹³ παιδίου, τοῦτο ἔτρεφεν ἡ Δημήτηρ παραλαβοῦσα· βουλομένη δὲ αὐτὸ ἀθάνατον ποιῆσαι, τὰς νύκτας εἰς πῦρ κατετίθει τὸ βρέφος καὶ περιήει¹⁴ τὰς θνητὰς σάρκας αὐτοῦ. καθ' ἡμέραν δὲ παραδόξως αὐξανομένου τοῦ Δημοφῶντος¹⁵ (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ παιδί) ἐπετήρησεν ἡ Μετάνειρα, καὶ καταλαβοῦσα εἰς πῦρ ἐγκεκρυμμένον¹⁶ ἀνεβόησε· διόπερ τὸ μὲν βρέφος ὑπὸ

¹ Plutón, Hades, dios de los muertos.

² *Enamorado*. Participio de aoristo pasivo.

³ Genitivo Absoluto

⁴ 3ª pers. sing. imperf. de περιίειμι: *ir por todas partes*.

⁵ παρ' Ἑρμιονέων: *por los hermionenses*.

⁶ Part. aor. pasivo de εἰκάζω: *asimilar, igualar*. Aquí *convertida en*.

⁷ ἐπὶ τὴν ἀπ' ἐκείνης κληθεῖσαν Ἀγέλαστον ἐκάθισε πέτραν: se sentó en una piedra llamada por ella Agélasto (sin risa). κληθεῖσαν es part. de aor. pasivo de καλέω.

⁸ el pozo Calícoro.

⁹ Céleo, rey de los eleusinos.

¹⁰ παρ' αὐτὰς = παρὰ ἑαυτὰς: *junto a ellas*.

¹¹ Yambe

¹² *en las Tesmoforias*.

¹³ Metanira, esposa de Céleo.

¹⁴ *quitar*, de περιαιρέω.

¹⁵ Demofonte, nombre del niño.

¹⁶ *sumergido, oculto*. Participio de perfecto de ἐγκρύπτω.

τοῦ πυρὸς ἀνηλώθη¹⁷, ἡ θεὰ δὲ αὐτὴν¹⁸ ἐξέφηνε¹⁹. Τριπτολέμω²⁰ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν Μεταναίρας παίδων δίφρον κατασκευάσασα πτηνῶν δρακόντων τὸν πυρὸν ἔδωκεν, ᾧ²¹ τὴν ὅλην οἰκουμένην²² δι' οὐρανοῦ αἰρόμενος κατέσπειρε. ... Διὸς δὲ Πλούτωνι τὴν Κόρην²³ ἀναπέμψαι κελεύσαντος, ὁ Πλούτων, ἵνα μὴ πολὺν χρόνον παρὰ τῇ μητρὶ καταμείνῃ²⁴, ῥοιᾶς ἔδωκεν αὐτῇ φαγεῖν κόκκον. ἡ δὲ οὐ προϊδομένη²⁵ τὸ συμβησόμενον²⁶ κατηνάλωσεν²⁷ αὐτόν. καταμαρτυρήσαντος δὲ αὐτῆς Ἀσκαλάφου²⁸ τοῦ Ἀχέροντος καὶ Γοργύρας, τούτῳ μὲν Δημήτηρ ἐν Ἄιδου βαρεῖαν ἐπέθηκε²⁹ πέτραν, Περσεφὸνῃ δὲ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τὸ μὲν τρίτον μετὰ Πλούτωνος ἠναγκάσθη³⁰ μένειν, τὸ δὲ λοιπὸν παρὰ τοῖς θεοῖς. περὶ μὲν οὖν Δήμητρος ταῦτα³¹ λέγεται.

(Apolodoro, *Biblioteca*, 1.29 - 1.34)

---

¹⁷ Aoristo pasivo de ἀναλίσκω.

¹⁸ ἐαυτήν.

¹⁹ Aoristo de ἐκφαίνω.

²⁰ Triptólemo

²¹ *con el que*

²² *toda la tierra habitada.*

²³ Core, sobrenombre de Perséfone.

²⁴ 3ª pers. sing. subj. aor. de καταμένω.

²⁵ Participio de aoristo de προοράω: prever.

²⁶ Participio de futuro de συμβαίνω: resultar, sobrevenir. Aquí *las consecuencias*.

²⁷ καταναλίσκω.

²⁸ Ascálafo, hijo de Aqueronte y Gorgira.

²⁹ Aoristo de ἐπιτίθημι.

³⁰ Aoristo pasivo de ἀναγκάζω.

³¹ Sujeto neutro plural concertando con un verbo en singular.

2) Endimión¹

Καλύκης δὲ καὶ Ἀεθλίου παῖς Ἐνδυμίον γίνεται, ὅστις ἐκ Θεσσαλίας Αἰολέας² ἀγαγὼν Ἥλιν³ ᾤκισε. λέγουσι δὲ αὐτόν τινες ἐκ Διὸς γενέσθαι. τούτου⁴ κάλλει διενεγκόντος⁵ ἠράσθη Σελήνη, Ζεὺς δὲ αὐτῷ δίδωσιν ὃ βούλεται ἐλέσθαι· ὁ δὲ αἰρεῖται κοιμᾶσθαι διὰ παντὸς⁶ ἀθάνατος καὶ ἀγήρωος μένων.

(*Bibliotheca* 1.56.1 to *Bibliotheca* 1.56.6)

---

¹ Endimión, hijo de Cálice y Aetlio.

² Eolios, habitantes de Eolia, región griega.

³ Elis.

⁴ Régimen del verbo ἠράσθη y sujeto del participio.

⁵ Participio de aoristo de διαφέρω: *distinguirse, aventajarse*.

⁶ διὰ παντὸς: *siempre*

3) Jasón y Medea en Corinto

οἱ δὲ¹ ἦκον εἰς Κόρινθον², καὶ δέκα μὲν ἔτη διετέλουν³ εὐτυχοῦντες, αὐθις δὲ τοῦ τῆς Κορίνθου βασιλέως Κρέοντος⁴ τὴν θυγατέρα Γλαύκην⁵ Ἰάσονι ἐγγυῶντος, παραπεμψάμενος Ἰάσων Μήδειαν⁶ ἐγάμει. ἡ δέ, οὐς⁷ τε ὤμοσεν⁸ Ἰάσων θεοὺς ἐπικαλεσαμένη καὶ τὴν Ἰάσωνος ἀχαριστίαν μεμψαμένη πολλάκις, τῇ μὲν γαμουμένη πέπλον μεμαγμένον⁹ φαρμάκοις ἔπεμψεν, ὃν ἀμφιεσαμένη¹⁰ μετὰ τοῦ βοηθοῦντος πατρὸς πυρὶ λάβρῳ κατεφλέχθη¹¹, τοὺς δὲ παῖδας οὐς εἶχεν ἐξ Ἰάσωνος, Μέρμερον καὶ Φέρητα¹², ἀπέκτεινε, καὶ λαβοῦσα παρὰ Ἥλιου ἄρμα πτηνῶν δρακόντων ἐπὶ τούτου φεύγουσα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας. λέγεται δὲ καὶ ὅτι φεύγουσα τοὺς παῖδας ἔτι νηπίους ὄντας κατέλιπεν, ἱκέτας καθίσασα ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς Ἥρας τῆς ἀκραιάς¹³. Κορίνθιοι δὲ αὐτοὺς ἀναστήσαντες κατετραυμάτισαν¹⁴.

(Bibliotheca 1.145.1 to Bibliotheca 1.146)

¹ Jasón y Medea.

² Corinto, ciudad griega en el istmo que lleva su nombre.

³ διατελέω.

⁴ Creonte, rey de Corinto. Sujeto del genitivo absoluto.

⁵ Glauce, hija del rey.

⁶ Medea. Complemento directo del participio.

⁷ El antecedente es θεοὺς, en este caso se pospone al relativo.

⁸ Aoristo de ὀμνυμι/ὀμνύω: *jurar por*.

⁹ Participio de perfecto pasivo de μᾶσσω: amasar. Aquí *amasado, mezclado con*.

¹⁰ ἀμφιέννυμι: *vestir, cubrir*.

¹¹ Aoristo pasivo de καταφλέγω: *quemar, consumir*.

¹² Mérmero y Feres, hijos de Jasón y Medea.

¹³ Hera Acrea (de las alturas).

¹⁴ *Herir mortalmente*.

4) Dánae y Perseo

Ἀκρισίῳ¹ δὲ περὶ παίδων γενέσεως ἀρρένων² χρηστηριαζομένῳ ὁ θεὸς ἔφη γενέσθαι παῖδα ἐκ τῆς θυγατρὸς, ὃς αὐτὸν ἀποκτενεῖ³. δεῖσας δὲ ὁ Ἀκρίσιος τοῦτο, ὑπὸ γῆν θάλαμον κατασκευάσας χάλκεον τὴν Δανάην⁴ ἐφρούρει. ταύτην μὲν, ὡς ἔνιοι λέγουσιν, ἔφθειρε⁵ Προῖτος⁶, ὅθεν αὐτοῖς καὶ ἡ στάσις ἐκινήθη⁷. ὡς δὲ ἔνιοι φασι, Ζεὺς μεταμορφωθείς⁸ εἰς χρυσὸν καὶ διὰ τῆς ὀροφῆς εἰς τοὺς Δανάης εἰσρυσεῖς⁹ κόλπους συνῆλθεν. αἰσθόμενος δὲ Ἀκρίσιος ὕστερον ἐξ αὐτῆς γεγεννημένον¹⁰ Περσέα, μὴ πιστεύσας ὑπὸ Διὸς ἐφθάρθαι¹¹, τὴν θυγατέρα μετὰ τοῦ παιδὸς εἰς

¹ Acrisio, padre de Dánae.

² ἄρρην εν (gen. ενος): *varón*.

³ Futuro de ἀποκτείνω.

⁴ Dánae.

⁵ Aquí con el significado de *seducir*.

⁶ Preto, hermano de Acrisio.

⁷ Aor. pasivo.

⁸ Part. aor. pasivo: *transformado*.

⁹ Participio de aoristo pasivo de εἰσρέω, con valor activo: *desembocar, fluir hasta ...*

¹⁰ El verbo αἰσθῶμαι suele llevar participio (completiva de participio con verbos de percepción): *Al enterarse de que Perseo nació (γεγεννημένον) de ella...*

¹¹ Infinitivo de perfecto pasivo de φθείρω: *seducir*.

λάρνακα βαλῶν¹² ἔρριπεν εἰς θάλασσαν. προσενεχθείσης¹³ δὲ τῆς λάρνακος Σερίφω¹⁴ Δίκτυς¹⁵ ἄρας ἀνέθρεψε¹⁶ τοῦτον¹⁷. βασιλεύων δὲ τῆς Σερίφου Πολυδέκτης¹⁸ ἀδελφὸς Δίκτυος, Δανάης ἐρασθεὶς¹⁹, καὶ ἠνδρωμένου²⁰ Περσέως μὴ δυνάμενος αὐτῇ συνελθεῖν, συνεκάλει²¹ τοὺς φίλους, μεθ' ὧν καὶ Περσέα²², λέγων ἕρانون συνάγειν ἐπὶ τοὺς Ἴπποδαμείας τῆς Οἰνομάου²³ γάμους. τοῦ δὲ Περσέως εἰπόντος καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τῆς Γοργόνης²⁴ οὐκ ἀντερειν²⁵, παρὰ μὲν τῶν λοιπῶν²⁶ ἤτησεν²⁷ ἵππους, παρὰ δὲ τοῦ Περσέως οὐ λαβὼν τοὺς ἵππους ἐπέταξε²⁸ τῆς Γοργόνης κομίζειν τὴν κεφαλὴν.

(*Bibliotheca 2.34 to Bibliotheca 2.36*)

¹² Part. aor. βάλλω.

¹³ Gen. Absol. Participio aoristo pasivo de προσφέρω.

¹⁴ Sérifos, nombre de lugar.

¹⁵ Dictis.

¹⁶ Aor. de ἀνατρέφω.

¹⁷ Se refiere al niño.

¹⁸ Polidectes

¹⁹ Part. aor. pasivo de ἐράω: *enamorado de*.

²⁰ Gen. Absol. Part. de perfecto de ἀνδρῶ.

²¹ συγκαλέω.

²² y con ellos también a Perseo. Literalmente: *con los que también* (convocó) *a Perseo*.

²³ Hipodamia, la hija de Enomao. Polidectes quería casarse con ella y pide regalos para conquistarla.

²⁴ La Gorgona, cuya cabellera estaba formada por serpientes y cuya mirada petrificaba.

²⁵ Futuro de ἀντιλέγω.

²⁶ *A los demás* (se refiere a los amigos).

²⁷ αἰτέω.

²⁸ ἐπιτάσσω.

5) Minos y Pásifae. El Minotauro.

Ἄστεριου¹ δὲ ἄπαιδος ἀποθανόντος Μίνως βασιλεύειν θέλων Κρήτης ἐκωλύετο². φήσας³ δὲ παρὰ θεῶν τὴν βασιλείαν εἰληφέναι, τοῦ πιστευθῆναι χάριν⁴ ἔφη, ὅ τι ἂν⁵ εὕξηται⁶, γενέσθαι. καὶ Ποσειδῶνι θύων⁷ ἠΰξατο⁸ ταῦρον ἀναφανῆναι⁹ ἐκ τῶν βυθῶν, καταθύσειν ὑποσχόμενος¹⁰ τὸν φανέντα¹¹. τοῦ δὲ Ποσειδῶνος ταῦρον ἀνέντος¹² αὐτῷ διαπρεπῆ¹³ τὴν βασιλείαν παρέλαβε, τὸν δὲ ταῦρον εἰς τὰ βουκόλια πέμψας ἔθυσεν ἕτερον. θαλασσοκρατήσας δὲ πρῶτος πασῶν τῶν νήσων

¹ Asterio.

² Pasivo.

³ Part. aoristo de φημί.

⁴ Aquí χάριν es adverbio o preposición con genitivo: *en favor de*. El infinitivo de aoristo pasivo va regido por χάριν. La traducción sería: *y en favor de ser creído (como prueba de ello) alegó que sucedería cualquier cosa que pidiera*.

⁵ La partícula modal refuerza el valor del subjuntivo.

⁶ Subjuntivo de aoristo de εὔχομαι: *suplicar, pedir*.

⁷ *sacrificar*.

⁸ εὔχομαι: *suplicar, pedir*.

⁹ Infinitivo de aoristo de ἀναφαίνω: *aparecer, surgir*.

¹⁰ Participio de aoristo de ὑπίσχομαι: *prometer*.

¹¹ Participio atributivo, aoristo de φαίνω.

¹² Genitivo absoluto. Participio de aoristo de ἀνίημι.

¹³ Se refiere a ταῦρον.

σχεδὸν ἐπῆρξεν¹⁴. ὀργισθεὶς¹⁵ δὲ αὐτῷ Ποσειδῶν ὅτι¹⁶ μὴ κατέθυσε τὸν ταῦρον, τοῦτον μὲν ἐξηγρίωσε¹⁷, Πασιφάνην¹⁸ δὲ ἐλθεῖν εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοῦ¹⁹ παρεσκεύασεν. ἡ δὲ ἐρασθεῖσα²⁰ τοῦ ταύρου συνεργὸν λαμβάνει Δαίδαλον²¹, ὃς ἦν ἀρχιτέκτων, πεφευγὼς²² ἐξ Ἀθηνῶν ἐπὶ φόνῳ. οὗτος ξυλίνην βοῦν ἐπὶ τροχῶν κατασκευάσας, καὶ ταύτην βαλὼν²³ κοιλάνας²⁴ ἔνδοθεν, ἐκδείρας²⁵ τε βοῦν τὴν δορὰν περιέρραψε²⁶, καὶ θεὸς ἐν ᾧπερ²⁷ εἴθιστο²⁸ ὁ ταῦρος λειμῶνι βόσκεισθαι, τὴν Πασιφάνην ἐνεβίβασεν. ἐλθὼν δὲ ὁ ταῦρος ὡς ἀληθινή βοὴ συνῆλθεν. ἡ δὲ Ἀστέριον ἐγέννησε τὸν κληθέντα Μινώταυρον²⁹. οὗτος εἶχε ταύρου πρόσωπον, τὰ δὲ λοιπὰ ἀνδρός· Μίνως δὲ ἐν τῷ λαβυρίνθῳ κατὰ τινὰς χρησιμοὺς κατακλείσας αὐτὸν ἐφύλαττεν. ἦν δὲ ὁ λαβύρινθος, ὃν Δαίδαλος κατεσκεύασεν, οἴκημα καμπαῖς πολυπλόκοις πλανῶν τὴν ἕξοδον.

(*Bibliotheca 3.8 to Bibliotheca 3.11*)

---

¹⁴ ἐπάρχω.

¹⁵ Aoristo pasivo de ὀργίζω: *irritado*.

¹⁶ Valor causal.

¹⁷ *embrabeció*. Aoristo de ἐξαγριόω.

¹⁸ Pásifae, esposa de Minos.

¹⁹ Se refiere al toro.

²⁰ *enamorada*. Participio de aoristo pasivo de ἐράω.

²¹ Dédalo.

²² Participio de perfecto.

²³ Part. aor. de βάλλω.

²⁴ Nom. sing. masc. del part. aor. de κοιλαίνω.

²⁵ Nom. sing. masc. del part. aor. de ἐκδέρω.

²⁶ περιγράφω: *coser alrededor*.

²⁷ *donde precisamente*, dativo de ὅσπερ. El antecedente del relativo es λειμῶνι.

²⁸ Pluscuamperfecto de ἐθίζω: *estaba acostumbrado*.

²⁹ *el llamado Minotauro*. κληθέντα es part. aor. pasivo de καλέω.